

Vejledning til

LYDRET ting-kuffert

Lydret ting-kuffert
Lærervejledning

Udarbejdet af
Pædagogisk konsulent Marianne S. Pedersen
VIA Center for Undervisningsmidler

Maj 2010

Vejledning:

Lydret tings-kuffert

Nyere forskning peger på, at afkodningsfærdighed udvikles særligt hurtigt og effektivt, når lyd-syntesen vægtes højt.

Karakteristika for en syntetisk lydmetode er bl.a. at:

- afkodnings- og stavefærdigheder etableres tidligst muligt
- eleverne ikke lærer at anvende utilstrækkelige strategier
- der er fokus på bogstav og bogstavlyd i alle placeringer i ord
- lyd kobles til tegn fra starten
- syntese (og analyse) anvendes straks til hhv. læsning og stavning

Så snart børnene har lært de første 4-5 bogstavlyde skal de anvendes funktionelt. Eleverne skal have mulighed for både at læse og at skrive lydrette ord indeholdende de indlærte bogstaver.

”Lydret tings-kasse” er tænkt som en mulighed for netop at arbejde med lydysyntese.

Inden klassen går i gang med nogle af de medfølgende undervisningsforslag er det vigtigt, at lærer eller pædagog har lært eleverne, hvorledes man ved hjælp af lydysyntese kan læse ukendte ord.

Det kunne foregå således:

Lad os antage, at bogstav og bogstavlyd lydene [s], [i],[l],[å],[m] er gennemgået.

1. Læreren/pædagogen fortæller børnene, at de nu skal lære, hvordan man læser et ukendt ord, ved at bruge bogstavlydene.
2. Brug tre bogstavkort: **l – i – m**
3. Sæt bogstavkortet **l** på tavlen (i tavlekant) eller skriv det på board. Sig selv og får børnene til at sige bogstavets lyd
4. Sæt bogstavkortet **i** på tavlen; men med god afstand til **l**. Sig selv og få børnene til at sige bogstavets lyd.
5. Placer på samme vis **m**. i afstand fra **l** og **i**. Sig lyden.
6. Nu peges skiftevis fra venstre mod højre på de tre bogstaver, mens lydene siges, langsomt og tydeligt. Først lærer – så elever.
7. De tre bogstaver rykkes lidt tættere på hinanden – lydene siges. Bogstaverne rykkes tættere – lydene siges. Indtil ordet **lim** fremkommer.
8. På samme måde kan der arbejdes med ordene:
lås – mis – mås – slå – slim – smil – mål – is – lå – sål
9. Lad børnene skrive ordene efter diktat – i stedet for at skrive, der kræver mange ressourcer af de yngste kan diktaten laves ved at eleverne placere magnetbogstaver eller lign.
10. Efterhånden som flere lyde læres (og det skal ske hurtigt iflg. forskningen) kan flere og flere ord indgå

I tilknytning til "Lydret tings-kassen" er udarbejdet en række forslag til aktiviteter, der fortrinsvis har fokus på lydsyntese; men der er naturligvis også rig og næsten uundgåelig mulighed for at arbejde med lydanalyse.

OBS! Skønt det er tilstræbt, at kufferten udelukkende indeholder ting, der lægger op til arbejde med bogstavernes standardlyd, bør man være opmærksom på følgende undtagelser:

- bogstavet **e**, der fremkommer i såvel standardudtale (som i ordet *en*) som i den betingede udtale sidst i et ord (som i ordet *løve*)
- k-lyden optræder som en g-lyd i ordene *ske* og *sko*

Materialet består af:

Lydret tingskasse: **abe, ble, bil, fe, fil, frø, føl, gris, gås, hus, kamel, kat, ko, lynlås, lys, løve, lås, mis, mus, nål, pose, rive, ske, sko, snor, so, sut, søm, synål, sål, ulv, vat**

Aktivitetsforslag

Ordkort: Ét ordkort til hver ting i kufferten

RIGTIG GOD FORNØJELSE !

Kiosken

Før enhver aktivitet er det lærerens opgave at udvælge de ting fra kufferten, der tilgodeser elevernes aktuelle niveau og læringsmål.

Deltagere: Hele klassen

Forberedelse: Kopiering og fremstilling af bogstavkort

1. Eleverne tildeles roller som hhv. kioskejere og kunder. Lige antal af hver eller flest kunder.
2. Kioskejerne tildeles et antal ting fra ting-kufferten. Kunderne udstyres med et passende antal bogstavbrikker (magnetbogstaver eller lign. kan også bruges). Der kan gøres mere eller mindre ud af etablering af kioskerne. Eksempelvis kan kioskejerne placeres ved hver sit bord med et skilt: "LYD-KIOSK"
3. Kunderne kan handle i de forskellige kiosker ved at "betale" med bogstavkort. Der kan leges efter faste mønstre
 - a. Kunden skal altid spørge kioskejeren: "Hvad koster en bil?" Kioskejeren svarer ved at sige bogstavlydene: "Den koster [b] –[i]- [l]"
 - b. Kunden henvender sig ved at sige: "Jeg vil gerne købe en [b] –[i]- [l]". Kioskejerne svarer: Javel, her er en "bil"
 - c. Byt roller

OBS! Vent med at inddrage variationer indtil grundlegen er helt på plads og eleverne ved, at det drejer sig om at anvende bogstavlydene

Variation 1: Der oprettes en "Bogstav-bank" med nogle bankassistenter, hvor kunderne kan gå hen og bede om de bogstavlyde, som de ønsker at handle for. Herved gentages lydcombinationerne en ekstra gang. Bankassistenterne kan samtidig udstyres med en ordliste, så de kan kontrollere, at de rigtige bogstavlyde udleveres

Variation 2: Her får kunderne ikke udleveret bogstavbrikker på forhånd. I stedet udleveres brikkerne ved henvendelse i banken. I banken ligger bogstavbrikkerne sorteret i bunker, så der af hver bunke kan dannes et ord. Der kan evt. laves aftale om, at kunderne må bede bankassistenten om at få et ord på hhv. 1 – 6 bogstaver.

Variation 3: Bogstavbrikkerne kan erstattes med ordkort

Variation 4: I stedet for at skulle købe med brikker svarende til alle lyde i ordet, kan det være være tilstrækkeligt, at købe ting med kun én bogstavbrik med begyndelseslyden.

Gæt en ting

Før en aktivitet er det lærerens opgave at udvælge de ting fra kufferten, der tilgodeser elevernes aktuelle niveau og læringsmål.

Deltagere: Hele klassen – i rundkreds

De udvalgte ting placeres synlige for alle elever

1. Læreren modellerer: "Jeg tænker på en ganske bestemt ting. Lydene siger: k – a – t. Hvad mon det er for en ting, jeg tænker på?"
2. Eleverne svarer. Det er vigtigt at der svares med både lydering og ord: "k – a – t kat"
3. Når eleverne har forstået opgaven, skiftes de til at stille spørgsmål til klassekammeraterne.

Variation: Aktiviteten kan laves gruppevis – evt. som værkstedstilbud

Hvem må gå?

Deltagere: Hele klassen

1. Eleverne stiller sig i en række skulder ved skulder med front mod læreren – evt. i skolegården eller andet egnet areal med plads til bevægelse. Hvis det ikke er en mulighed, kan udgangspunktet være elevernes arbejdspladser i klassen.
Alle stiller sig bag stolen
2. Hver elev (eller makkerpar) får udleveret en ting fra kufferten
3. Læreren kommanderer til bevægelse for elever der har en ting, hvis stavemåde lever op til bestemte kriterier. Hvis eleverne står på række kommanderes bevægelse, der går fremad mod læreren. Hvis bevægelsen skal ske fra elevens plads er der fri retning.
Læreren siger f.eks.:
 - a. Man må gå x skridt (fremad), hvis man har en ting, der kun har x lyde
 - b. Man må gå x skridt (baglæns), hvis man har en ting, der ender på –e
 - c. Man må hoppe et skridt
 - d. Man må dreje rundt, hvisosv. osv.

Hentediktat

Før en aktivitet er det lærerens opgave at udvælge de ting fra kufferten, der tilgodeser elevernes aktuelle niveau og læringsmål.

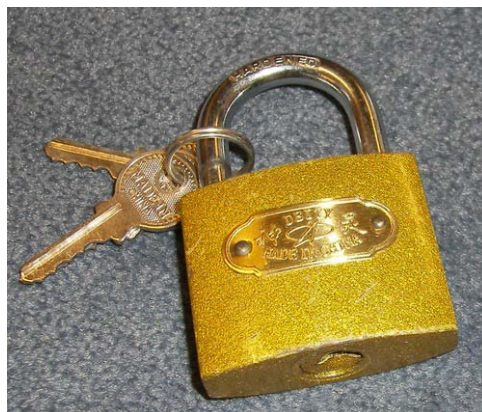
Deltagere: Hele klassen – gruppevis eller individuelt

Forberedelse: Udvælgelse af ting og placering af tingene i klasseværelse eller andre tilgængelige arealer

1. De udvalgte ting placeres synlige på et område, hvor eleverne kan færdes uden at forstyrre den øvrige undervisning
2. Oplys eleverne om hvor mange ord, der skal hentes, samt hvor og hvordan de skal færdes
3. Eleverne henter nu et (eller flere) ord ad gangen ved at finde tingene rundt omkring. Tingene må ikke flyttes; men det er elevens opgave, at huske ordet, gå tilbage til sin arbejdsplads og skrive ordet i et hæfte eller på et ark.

Variation 1: Eleverne kan arbejde sammen makkervis og skriftes til at være sekretær og reporter. Reporteren henter ordene og sekretæren skriver

Variation 2: Eleverne kan have hæfte og blyant med rundt på "jagten" efter diktatord

Tæl antallet af lyde

Før en aktivitet er det lærerens opgave at udvælge de ting fra kufferten, der tilgodeser elevernes aktuelle niveau og læringsmål.

Deltagere: Hele klassen – evt. i rundkreds

1. Læreren vælger en ting fra kufferten og viser den for eleverne
2. Læreren udtaler ordet tydeligt
3. Eleverne udtaler ordet tydeligt i kor – dette kan gentages ved at eleverne siger ordet til hinanden to og to
4. Eleverne rækker lige så mange fingre i vejret som der er lyde i ordet
5. I fællesskab siges lydene mens der peges på én finger for hver lyd (læreren modellerer evt. først) – ordet siges i sin helhed. OBS! Vær opmærksom på, at eleverne peger i den rigtige rækkefølge i forhold til læseretningen

Hvad mangler?

Før en aktivitet er det lærerens opgave at udvælge de ting fra kufferten, der tilgodeser elevernes aktuelle niveau og læringsmål.

Deltagere: Hele klassen – i rundkreds

De udvalgte ting placeres synlige for alle elever

1. Mens eleverne lukker øjnene fjerner læreren en ting, der gemmes bag ryggen eller under et klæde
2. Læreren siger: "Jeg har fjernet (lyderer) en s – u – t. Hvad mangler?"
3. Eleverne svarer. Det er vigtigt at der svares med både lydering og ord: "Der mangler en s – u – t sut".
4. Når eleverne har forstået opgaven, skiftes de til at gemme en ting og stille spørgsmål til klassekammeraterne.

Variation: Aktiviteten kan laves gruppevis – evt. som værkstedstilbud

Sorter efter antallet af lyde

Deltagere: Hele klassen – i rundkreds

Forberedelse: Talkort i A4 eller A3 (eller andre store tal) med tallene fra 1 til 6

1. De seks talkort placeres synligt for alle – på gulv eller bord
2. De udvalgte ting fra kufferten placeres i rundkredsen
3. Eleverne skiftes til at vælge en ting, der placeres på det talkort, der angiver hvor mange lyde, der er i ordet

Variation 1: Aktiviteten kan laves individuelt eller gruppevis – evt. som værkstedstilbud
Talkortene kan erstattes af spande eller kurve med tal, så det evt. kan foregå
Udendørs

Variation 2: Talkortene kan udelades, således at tingene blot sorteres i bunker

Variation 3: Som makkeropgave kan eleverne sortere tingene i bunker efter kriterier, de selv opstiller. Det kan f.eks. være

- samme begyndelseslyd
- ting der gemmer den samme lyd
- ting der har flest vokaler og ting med flest konsonanter
- samme slutlyd

Vær opmærksom på, at eleverne ofte vil sortere efter betydning. Eksempelvis i bløde ting og hårde ting. Derved trænes selvsagt ikke fonemisk eller lydelig opmærksomhed. Det vil derfor være hensigtsmæssigt at stille krav om, at der kun må sorteres efter tingenes stavemåde.

Find ordene

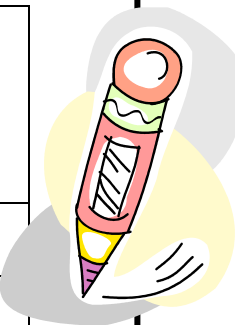
Før en aktivitet er det lærerens opgave at udvælge de ting fra kufferten, der tilgodeser elevernes aktuelle niveau og læringsmål.

Deltagere: Hele klassen

Forberedelse: Evt. fremstilling af afkrydsnings-kupon, placering af ting fra kufferten

1. De udvalgte ting placeres synlige på et egnet areal, hvor eleverne kan færdes uden at forstyrre andre – evt. i klassen eller på et gangareal
2. Eleverne får udleveres en afkrydsnings-kupon (se nedenfor) hvor nogle af tingene står skrevet
3. Eleverne går nu på "ordjagt". Når eleven finder en ting, skal den afkrydses på kuponene. Aftal forinden, hvorvidt der må samles flere ord ad gangen og om afkrydsnings-kuponen må tages med rundt, eller om den skal blive på elevens arbejdsplads

LÆS og FIND	Sæt X
kn	
sut	
bil	
abe	

BANKO !

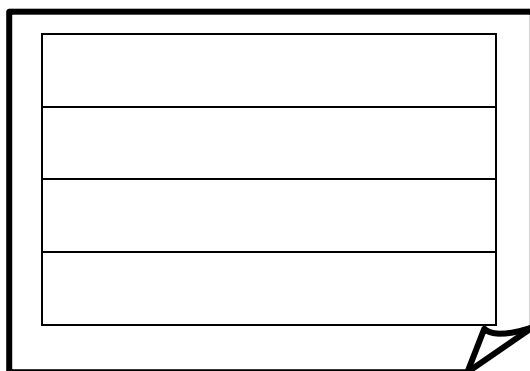
Før en aktivitet er det lærerens opgave at udvælge de ting fra kufferten, der tilgodeser elevernes aktuelle niveau og læringsmål.

Deltagere: Hele klassen

Forberedelse: Kopiere bankoplader – evt. kan eleverne selv lave dem ved at folde A4 ark

1. De udvalgte ting fra kufferten placeres, så alle deltager kan se dem
2. Eleverne får udleveret en bankoplade med tomme felter

Der skal skrives
et ord på hver
linje

A drawing of a bank card with four horizontal lines for writing. The card is shown at a slight angle, with a small tab at the bottom right corner.

3. Eleverne vælger individuelt de ting, som de ønsker at skrive ind i felterne på den tomme bankoplade
4. Læreren trækker en ting fra kufferten og råber ordet op. Eleverne x'er af på deres bankoplade efterhånden som deres ord råbes op

Variation: Bankopladerne kan deles op med henblik på, at der skal skrives et bogstav i hvert felt.

Opråb kan ske som før; men kan også ske ved at læreren siger lydene – evt. kan udtrækningen i første omgang være "hemmelig" (så eleverne ikke kan se tingen før læreren har sagt lydene).

